

PsykNettVest er et regionalt, forskningsnettverk innen psykisk helse

Nettverket er forankret i alle fire helseforetak i Helse Vest, og der divisjonsdirektører og klinikksefene utgjør styringsgruppen for nettverket. Faglig leder er Inge Joa, Helse Stavanger.

Nytt fra forskningssjefene
Aktuelle forskningsprosjekt/miljø
Søknadsinformasjon/kurs

Redaktøren hilser

Vi har lagt bak oss en sommer og tidlig høst som har medført betydelige endringer for våre forskningsaktiviteter, men der vi nå - selv om antall koronatilfeller i regionen igjen er sterkt økende - igjen kan gjennomføre aktivitet i de fleste kliniske studier. Nytt PsykNettVest forskerskole, kull 6 startet 28.09.20 med 16 deltakere og alle de 4 HF-ene er representert. Vi er også spent på kommende tildelinger fra Samarbeidsorganet for innsendte søknader fra feltet psykisk helse.

Av noe som dere vil kunne lese mer om i dette nyhetsbrev, vil jeg særlig trekke frem og gratulere våre gode kollegaer i Helse Bergen, Erik Johnsen, Rune Kroken med flere. Artikkelen som nå er publisert i Lancet Psychiatry fra Best Intro (Bergen, Stavanger, Trondheim, Innsbruck). Studien viser at ved 52 uker oppfølging var amisulprid (Solian) signifikant mer effektiv enn aripiprazol (Abilify) eller olanzapin (Zyprexa), for å redusere generelle symptomer på schizofreni. Formålet har vært å foreta en uavhengig av legemiddelindustrien fase IV-studie, hvor en ville sammenligne effekter og bivirkninger av tre farmakologisk ulike anti-psykotika ved schizofreni og lignende psykose-lidelser. Studien representerer en pragmatisk, randomisert legemiddelsammenligning. Denne typen kliniske sammenligningsstudier av anti-psykotika er viktig på grunn av mer representative pasientutvalg og betydelig lengre oppfølgingstid enn i klassiske randomiserte, kontrollerte legemiddelstudier, og at studien er gjennomført uavhengig av kommersielle aktører. Dere vil kunne ha tilgang til å lese denne artikkelen (som også fikk omtale på Dagsrevyen) med gratis tilgang frem til 04.12.2020 ved å åpne denne lenke:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2215036620303412?dgcid=coauthor>

Med bakgrunn i vedtak i styringsgruppen for PsykNettVest ønsker divisjons-/klinikkdirektørene å stimulere til økt gjennomslag for forsknings-søknader fra psykiske helse ved de fire Helseforetakene i Helse Vest i 2021. PsykNettVest ønsker å bidra til at forskningsmiljøene i 2021 kan oppnå en høyere tildelingsrate for nye søknader. Det avsettes kr 900 000,- til formålet. PsykNettVest gjør det derfor mulig å søke støtte inntil kr 150 000,- til aktiviteter der miljøene jobber frem nye søknader (Flerårige forskningsstudier, PhD og Postdoc-søknader) til følgende eller tilsvarende instanser: 2021 HelseVest (Samarbeidsorganets utlysning til 15.09.21), Norsk Forskningsråd (f.eks.; FRIMEDBIO, FRIPRO, BEDREHELSE), Extrastiftelsens forskningsmidler. Mer informasjon om søknadskriterier og søknad vil komme snart.

Inge Joa
Faglig leder PsykNettVest
Helse Stavanger

Nytt fra forskningsjefene

Helse Fonna

Helse Fonna og Forskningsavdelingen som samfunnet ellers, er fortsatt preget av den pågående pandemien. For forsknings- og innovasjonsarbeidet betyr dette at noen prosjekter er forsinket, enkelte medarbeidere har hjemmekontor, at konferanser avlyses eller går digitalt, og at det er få fysiske møteplasser for medarbeiderne.

Forskningsavdelingen har i vår og nå i høst hatt arbeidsgrupper for å gi innspill til revisjon av forskningsstrategien i Helse Fonna som skal gjelde fra 2021 til 2026. Arbeidet er i sluttspurten.

Helse Fonna har i år levert inn 9 forsknings-søknader til Helse Vest og som vanlig er vi spente på tildelingen i november.

En medarbeider i Helse Fonna skal disputere i høst, og disputasen arrangeres digitalt. Det er Tone Elise Gjøtterud Henriksen, overlege ved Valen sykehus som skal forsvare sitt doktorgradsarbeid 23. oktober 2020 kl. 12.15 ved Universitet i Bergen. Avhandlingens tittel er: 'Blue-blocking glasses as adjunctive treatment for bipolar mania – and exploration of motor activity patterns in serious mental disorders'. Prøveforelesningen er over emnet Genetiske faktorer som påvirker vår risiko for psykiske plager knyttet til døgn og årstidsrytmer – i relasjon til lys, temperatur og andre klimaforhold.

Vi gleder oss til å følge disputasen!

I dette nyhetsbrevet presenterer vi tre forskningsprosjekt. Det er logoped PhD Wenke Helland med prosjektet 'Kartlegging av kommunikasjon hos små barn', og Nezla S. Duric overlege PhD ved BUP som presenterer prosjektet 'qEEG hos barn og ungdommer: Biomarkør for ADHD diagnostisering'. Det tredje prosjektet er; "Need for specialised mental health care'/Om å vurdere prioritet og planlegge behandling i spesialisert psykisk helsevern."

GOD LESNING OG HA
EN FORTSATT FIN HØST!

Anne Lise Kvalevaag
Leder for Forskning og innovasjon
i Helse Fonna HF
www.helse-fonna.no

Nytt fra forskningsssjefene

Helse Bergen

Kjære kolleger!

Denne høsten har vært spesiell også for oss som forskere i divisjon psykisk helsevern. Da forskningsaktivitetene igjen var kommet i gang for fullt etter sommeren fikk vi et tilbakeslag; koronaepidemien slo inn for fullt på Sandviken sykehus, flere av postene ble stengt for pasientinkludering og flere pågående prosjekter fikk nok en utsettelse. I skrivende stund er situasjonen igjen under kontroll og aktivitetene normalisert, men situasjonen er fortsatt usikker, og det må vi sikkert leve med en stund fremover.

En av de kjedelige effektene av koronaepidemien er at vi dessverre også måtte avlyse forskningens dag 13. november i år. Opprinnelig skulle dette arrangementet vært gjennomført i vår, men nå blir det altså ikke noe av før neste vår. Vi fikk også i år assistanse av våre kolleger i de andre helseforetakene i Helse Vest til å kåre årets publikasjon, resultatet vil bli kunngjort senere i forbindelse med publisering av årsrapporten for 2019.

Til tross for vanskelige tider har vi kunnet glede oss over en rekke flotte prestasjoner og forskningssuksesser i høst, og mange fortjener å bli fremhevet: Vi gratulerer Tine Nordgreen fra INTROMAT forskningsgruppen og hennes kolleger med tildelingen av et nytt senter for forskningsdrevet innovasjon (SFI) med tittel «Centre for research-based innovation on Mobile Mental Health». Senterets hovedmål er å utvide bruken og effekten av digitale intervensjoner innenfor mental helse gjennom forskning på effektivitet sammenlignet med standard behandling, helseøkonomiske og samfunnsøkonomiske effekter, strategier for implementering og tidlig "Health Technology Assessment".

Vi gratulerer også Erik Johnsen, Rune Kroken og kollegaer ved NORMENT som har sammenlignet ulike antipsykotiske medikamenter og funnet at det er stor forskjell på hvor godt de fungerer. Resultatene er nylig publisert i det prestisjetunge tidsskriftet Lancet Psychiatry og er resultatet av en studie som har pågått i mange år. I studien deltok også kolleger fra Stavanger, Trondheim og Innsbruck.

PhD stipendiat Petter Jakobsen fikk i høst gleden av at hans artikkel om bruk av aktigrafi ved depressive tilstander, forskning som springer ut av Bergen bipolar og depresjonsforskning, ble omtalt i en lang artikkel med førstesideoppslag i VG.

Ellers har det vært flere disputaser å glede seg over i høst der deltagere i våre forskningsgrupper har vært sterkt delaktige enten som doktorander eller veiledere. Vi gratulerer Eirik Kjølby og hovedveileder Erik Johnsen fra Bergen psykoseforskningsgruppe med avhandlingen "Depressive symptoms in psychotic disorders"; Tone Elise Gjøtterud Henriksen fra Helse Fonna og hovedveileder Anders Lund fra Bergen bipolar og depresjonsforskning med avhandlingen "Blue-blocking glasses as adjunctive treatment for bipolar mania - and exploration of motor activity patterns in serious mental disorders", og selvfølgelig også Liss Gøril Anda-Ågotnes fra Helse Stavanger og hovedveileder Else Marie Løberg fra Bergen psykoseforskningsgruppe med avhandlingen "Cognitive change in psychosis".

I denne utgaven av PsykNettVest stifter vi nærmere bekjentskap med ECT-MRI forskningsmiljøet i Bergen. Dette har utviklet seg fra et lokalt samarbeidsprosjekt mellom radiologisk avdeling og divisjon psykisk helsevern til å bli verdens største internasjonale forskningsprosjekt på dette området med en rekke publikasjoner i svært anerkjente tidsskrifter.

HA EN RIKTIG FIN HØST!

Ketil Joachim Ødegaard
Forskningssjef
Haukeland
universitetssjukehus
www.helse-bergen.no

Nytt fra forskningsjefene

Helse Stavanger

Kjære kolleger!

I Helse Stavanger arrangerte vi Forskningens dag den 23. september og i år med «hjernen» som overordnet tema. Vi hadde godt besøk av tilhørere både fysisk og via videokonferanse.

På Forskningens dag fikk vi bl.a. foredrag om «kognitiv remediering» fra Matteo Cella, Kings College, London via video, og om «hjernehelse og demens» av Dag Årslund fra Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling (SESAM). Våre forskningsgrupper bidro også med foredrag fra egen forskning, og vi fikk belyst utfordringer i både forskning og klinisk praksis i Covid-19-tiden gjennom en plenumsamtale der klinikere og forskere bidro med sine synspunkter. Vinnere av årets artikkel gikk til forskere fra SESAM. Audun Osland Vik-Mo fikk pris for artikkelen "The individual course of neuropsychiatric symptoms in people with Alzheimer's and Lewy body dementia: 12-year longitudinal cohort study" og Miguel Germán Borda for artikkelen "Neuropsychiatric Symptoms and Functional Decline in Alzheimer's Disease and Lewy Body Dementia". Årets formidler ble Torgeir Gilje Lid fra Regionalt kompetansesenter for rusmiddel-forskning i Helse Vest (KORFOR).

Torgeir Gilje Lid, KORFOR, Miguel Germán Borda, SESAM og Audun Osland Vik-Mo, SESAM. Foto: Gro Christensen Peck

Vi har også hatt flere disputaser i Helse Stavanger i løpet av høsten. Siv Hilde Berg disputerte med avhandlingen "Safe clinical practice for patients hospitalised in mental healthcare during a suicidal crisis." Liss Gøril Anda fra TIPS disputerte med avhandlingen «Cognitive change in psychosis» og Ragnhild Djønnø Østerhus fra SESAM disputerte med avhandlingen "Medication use and Prognosis in People with Alzheimer's Disease and Lewy Body Dementia – hospitalization and mortality".

Det er også sendt inn flere søknader til Helse Vest fra vårt helseforetak som vi venter i spenning med å få tilbakemeldinger på. Det er godt å se at forskningsaktiviteten er stor og at det stadig startes opp ny forskningsaktivitet. I dette nyhetsbrevet kan du bl.a. lese om PROTECT som SESAM nylig lanserte, der en av delstudiene vil se på mulige påvirkninger på psykisk helse og isolasjon under Covid-19 pandemien.

Det går nå fort mot mørkere dager og vi blir bedt om å starte julegavehandelen tidlig i år for å unngå å fylle kjøpesentrene og butikkene med for mange mennesker rundt jul. Kanskje det blir kjøpt ekstra mye gaver på nett i år? Vi har blitt vant til å måtte forholde oss fleksible til planlegging av samlinger både privat og på jobb. Men selv med gode erfaringer på bruk av digital teknologi vil nok de fleste være enige i at julen skal feires fysisk med de nære.

Jon Fauskanger Bjåstad
Forskningsjef
Klinikker for
psykisk helsevern
Helse Stavanger HF

Nytt fra forsknings sjefene

Helse Førde

I Helse Førde sin forskingsstrategi har gått frå 2015 til 2020. I denne strategien var Psykisk helse og rus, og Folkehelse, livsstil og overvekt, dei to strategiske satsingsområda som strategien bygde rundt. Sidan denne strategien har kome til slutten av perioden har det vorte gjort eit arbeid med evaluering, revisjon og utvikling av ny strategi. Den nye forskings- og innovasjonsstrategien vart vedteke av Helse Førde-styret tidlegare i år, og skal gjelde for dei fem komande åra.

Sidan psykisk helse og rus har vore eit strategisk satsingsområde gjennom perioden har denne satsinga også vore gjennom ei ekstern evaluering. Ernst Omenaas frå Helse Vest/Universitetet i Bergen, Marianne Storm frå Universitetet i Stavanger, og Monica W. Nordtvedt frå Høgskulen på Vestlandet har gjennomført eit grundig evalueringsarbeid som inkluderte gjennomgang av forskingsresultat, økonomi og tilslag på søknadar om ekstern finansiering, fokus og leiing av forskingsgruppene, samt individuelle intervju med både forskarar og leiarar som er relevante for forskings-satsinga. Rapporten peikar på positive resultat, høg måloppnåing, og tilrår at Helse Førde fortset og styrkar satsinga på psykisk helse og rus.

Den nyvedtekte forskings- og innovasjonsstrategien legg til rette for dette. Han peikar på tverrfagleg samarbeid og nærleik til pasientar og kommunar som av dei største fordelane for Helse Førde si forskingsverksemd. Han er også retta mot anvendt forskning - forskning som skjer i vanleg klinisk praksis og som har kort veg tilbake til klinisk praksis i omsetjing og bruk av forskingsfunn. I dette litt også innovasjonstenkinga. Innovasjon i Helse Førde kjem ved at erfarne klinikarar løyser problem på nye måtar, og knyter forskingsmetodar til dokumentasjonen og utviklinga av dei nye ideane.

Risikobiletet som strategien peikar på, og som han prøver å kome med tiltak mot, er rekruttering av folk med gode forskingstalent og forskingsvilje, og det å finne måtar å gi rom til medarbeidarar med høg forskingskompetanse til å gjere dette parallelt med klinisk arbeid. Denne risikoen peikar mot at ein kan stadig måtte starte forskingsmomentum på nytt i einskilde felt, der aktiviteten er knytt veldig sterkt mot enkeltmedarbeidarar som kan slutte, verte fullt oppteken med klinisk arbeid og så vidare. Fleire av tiltaka i strategien går på opplæring av linjeleiarar, støtrefunksjonar og stabiliseringstiltak retta mot at Helse Førde skal bli ein sterkare forskingsorganisasjon, heller enn ein organisasjon som tilfeldigvis har forskarar i seg.

Psykisk helse og rus vil etter evaluering og i ny strategi vere ein sentral del av Helse Førde si forskings-satsing. Måten denne forskings-satsinga vil vidareutvikle og styrke seg på er samarbeid. Dette samarbeidet skal gjerne skje regionalt, med dei andre føretaka i Helse Vest.

Christian Moltu
Fagsjef, Ph.D
Spesialist i klinisk vaksenpsykologi, NPF
Professor
Forskingsgruppeleiar, PHR
Høgskulen på Vestlandet /
Helse Førde

Aktuelle forskningsprosjekt / miljø

Helse Fonna

Presentasjon av studien 'Need for specialised mental health care'/Om å vurdere prioritet og planlegge behandling i spesialisert psykisk helsevern.

Dette er et PhD-prosjekt i Helse Fonna som pågår i perioden 2019-2025.

I prosjektet undersøker vi forskjellige faktorer som påvirker prosessen der en pasient henvises fra fastlege til spesialisert psykisk helsevern, med særlig fokus på prioritering og planlegging av behandling. Rett prioritering av pasienter til spesialisthelsetjenesten er avgjørende for at de begrensede ressursene i helsevesenet brukes på best mulig måte, og at helsevesenet kan gi forutsigbare og trygge tjenester til hele befolkningen. Det er viktig å unngå under- og overbehandling. Blant annet er det rapportert at nesten hver tredje henvisning avvises. Samtidig avdekket Riksrevisjonen at to tredjedeler av fastleger og DPS-spesialister ikke har lik forståelse av når spesialisert psykisk helsevern skal brukes. Samarbeidet mellom primær- og spesialisthelsetjenesten kan være utfordrende, der faktorer ved systemet i helsevesenet enten kan fremme eller hemme et samarbeid. I studien undersøker vi blant annet hvordan de ulike partene (pasient, fastlege og spesialist ved DPS) definerer at primærhelsetjenesten ikke lenger kan gi tilstrekkelig hjelp til pasienten, og hvilken rolle kvaliteten på henvisningen har for prioritering og planlegging av behandling.

Dette prosjektet dreier seg om prioritering av pasienter til spesialisert psykisk helsevern, og hvordan kvaliteten på kommunikasjonen mellom fastlege og distriktpsykiatriske sentre (DPS) påvirker videre planlegging av behandling og tilgjengelighet på tjenester. Vi ønsker med dette prosjektet å identifisere faktorer som hindrer godt samarbeid mellom nivåene i helsetjenesten, og dermed skreddersy tiltak på systemnivå.

Prosjektet består av tre delstudier der vi undersøker

- Hvordan behov for spesialisert psykisk helsevern er definert av pasienter, fastleger og spesialister ved DPS, til forskjell fra behov for helsehjelp i primærhelsetjenesten (kvalitativ studie: Nymoen, Biringer, Helgeland, Hellesen, Alsaker Sande & Hartveit, 2020: <https://bjgpopen.org/content/4/1/bjgpopen20X101004>)
- Hvordan behov for spesialisert psykisk helsevern formidles av de ulike partene, forstås og videreformidles i henvisningsprosessen, og hvordan kommunikasjonen påvirker den videre behandlingen (kvalitativ studie).
- Sammenhengen mellom prioritering av pasient og planlegging av behandling basert på henvisning i forhold til møte med pasient, sammenhengen mellom prioritet og planlegging med faktisk ventetid og behandling, og henvisningskvalitetens betydning for riktig prioritering og planlegging (kvantitativ studie).

De kvalitative studiene innebærer fokusgruppeintervju, dybdeintervju og dokumentanalyse. Den kvantitative studien er en prospektiv longitudinell studie av pasientforløp fra henvisning til 6 måneder ut i behandlingen.

Prosjektet er finansiert av Helse Fonna HF. Forskningsgruppen består av PhD-kandidat Marit Nymoen, førsteamanuensis Miriam Hartveit (hovedveileder på prosjektet; UiB/Helse Fonna), lege og seniorforsker Eva Biringer (biveileder; Helse Fonna), fastlege og førsteamanuensis Øystein Hetlevik (biveileder; UiB). Øvrige samarbeidspartnere i prosjektet er fastlege og førsteamanuensis Olav Thorsen (UiS/Helse Stavanger), professor Mirjam Ekstedt (Linné-Universitetet/Karolinska Institutet), professor Rod Sheaff (University of Plymouth, UK) og statistiker Jörg Assmus (kompetansesenter for klinisk forskning, Helse Bergen).

Referanse:

Nymoen, M., Biringer, E., Helgeland, J., Hellesen, H. B., Alsaker Sande, L. & Hartveit, M. (2020). Defining when specialised mental health care is needed: a focus group study. BJGP Open. DOI: <https://doi.org/10.3399/bjgpopen20X101004>

Aktuelle forskningsprosjekt / miljø

Helse Fonna

qEEG hos barn og ungdommer: BIOMARKØR FOR ADHD DIAGNOSTISERING

Tidlig diagnostisering gitt som retningslinjer og redigert av Den norske lægeforening har foreslått en integrert tilnærming for ADHD-diagnostisering og behandling som vil føre til positiv innvirkning på selvbildet, utvikling, fungering og sannsynligvis positive samfunnsøkonomiske konsekvenser. Diagnostisering av ADHD baseres på observasjoner, testing og klinisk skjønn. Det mangler et objektivt måleinstrument som kan registrere kroppens avvik karakterisert for tilstanden.

Den femte reviderte utgave av «The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-V)» hadde i begynnelsen som mål å klassifisere psykiske lidelser etter biologiske markører. På grunn av de motvillige reaksjoner av praksis og det faktum at det fortsatt er flere usikkerhetsmomenter, besluttet skaperne av biomarkør tilnærming å utsette inkludering av tilnærmingen i DSM til sjette revisjon. Den nye tilnærmingen forutsetter at en psykiatrisk diagnose er gjort, ikke bare fra atferd, men også fra den kunnskapen om at hjernesystemet er svekket. Det er nesten sikkert at biomarkør tilnærming vil bli allment akseptert fordi det fører til objektivitet og åpenhet.

Prosjektet er en ny datainnsamling med nye deltakere med formålet om å vurdere en objektiv diagnostisk metode basert på biologiske endringer i kroppen. Denne studien er basert på et pilotprosjekt gjennomført tidligere av u.t. og samarbeidspartnere i Helse Fonna og Helse Bergen. Denne studien vil kunne bidra til å klargjøre underliggende nevrofysiologiske endringer hos pasienter med ADHD relatert til diagnostisering, presentert i qEEG.

Vitenskapelige hypoteser:

- Det er korrelasjon mellom kortikal aktivitet og klinisk bilde
- Den kan måles ved qEEG hos barn og ungdommer med oppmerksomhetsvansker og hyperaktivitet

Utfra hypotesen om at kortikale neurofysiologiske forandringer, som er grunnleggende i ADHD, kan demonstreres og måles i qEEG, ble det satt flere mål i studiet. Vi ønsker å vurdere om det finnes typiske målbare trekk i qEEG som vil kunne brukes i differensielle diagnoser for denne tilstanden.

Inklusjonskriterier

Alle barn med ADHD skal oppfylle følgende kriterier for å kunne bli inkludert i studien:

- 1) symptomatologi konsistent med ICD10-kriterier for diagnose av ADHD
- 2) alder 6-16 år
- 3) medikamentfri under qEEG opptak

Inklusjonskriterier er vurdert utfra fysiologiske (utvikling) og patologiske(symptomer) data som gjelder denne gruppen av deltakere.

Prosjektets betydning

Prosjektet er assosiert med utvikling av nye metoder for analyse og gjennombruddsfunn knyttet til de nevralt mekanismer av EEG. Flertallet av de nye metodene(for Loreta - Lav oppløsning Elektro Tomography) ble igangsatt i laboratoriet for bare få år siden. Det er et presserende behov for å introdusere disse nye metoder i klinisk praksis.

Med dette prosjektet vil en vurdere en objektiv diagnostisk metode basert på biologiske endringer i kroppen. Disse vil ha nytte for en bred pasientgruppe i psykisk helsevern med å trygge diagnosen og forebygge ytterligere problemutvikling. Videre vil dette kunne utvikles i vurdering av behandlingsrespons, noe som mangler i dagens oppfølging.

Samfunnsøkonomisk anses prosjektet som kostnadsbesparende i samfunnssammenheng da metoden også vil kunne forkorte lange utredningsprosedyrer i klinikkene for mental helse for barn og ungdommer. Standardisert diagnostisk qEEG-metode vil kunne videreføres til andre psykiske tilstander som kan dokumenteres i elektroencefalogram.

Prosjektleder
Nezla S Duric
Overlege BUP, PhD

Aktuelle forskningsprosjekt / miljø

Helse Fonna

KARTLEGGING AV KOMMUNIKASJON HOS SMÅ BARN

Prosjektleder: Wenche A. Helland
Forsknings- og innovasjonsavdelingen,
Helse Fonna/Institutt for biologisk og medisinsk
psykologi, Universitetet i Bergen

Språk og kommunikasjonsevne har stor innverknad på korleis barn tenkjer, lærer og utviklar seg sosialt. Barn som er i stand til å bruka språket som ein reiskap til å regulera egne kjensler og åtfærd har lettare for å utvikla gode relasjonar til jamaldringar og til å etablere venskap enn barn som ikkje meistra dette. Språk kan definerast som ein felles kode for overføring av idear, og vert til vanleg delt inn i fonologi, morfologi, semantikk, syntaks og pragmatikk. Fonologi handlar om lydsida av språket, morfologi om bøyning av ord, semantikk om innhald, syntaks om setningsbyggnad og pragmatikk handlar om reglane som styrer bruken av språk i sosiale kontekstar. Typisk utvikla barn synest å nytta seg av kontekstuelle og ikkje-verbale teikn i kommunikasjon før dei er heilt i stand til å forstå det talte språket. Dersom barnet manglar den grunnleggjande språkkompetansen, kan det føra til at både leik, sosial omgang og læring vert vanskeleg. Medan det er veldokumentert milepæl for normal språkutvikling på områda semantikk, fonologi, morfologi og syntaks, har ein i mindre grad kunnskap om barn si tidlege pragmatiske språkutvikling.

Det er ei rekkje gode, standardiserte instrument å velja mellom for å kartleggja språkleg struktur, forståing og ordforråd hos barn, men i Noreg manglar ein instrument som kan nyttast til kartlegging av pragmatikk hos små barn. På bakgrunn av dette vart instrumentet The Language Use Inventory (LUI) (O'Neill, 2009), som er utvikla for å kartleggja pragmatisk språkutvikling og avdekka pragmatiske vanskar hos barn i aldersgruppa 18 til 47 månader, omsett og prøvd ut på eit utval norske barn.

Dette vart gjort i samarbeid med Daniela O'Neill, Knowledge in Development og prosjektmedarbeidar Lillian Hollund Møllerhaug, Helse Fonna. For at barn som strevar på dette området skal få god hjelp, er det viktig at vanskaner vert oppdaga så tidleg som mulig. I tillegg til å undersøkje psykometriske eigenskapar ved den norske versjonen av LUI, var målet med prosjektet Kartlegging av kommunikasjon hos små barn å få meir kunnskap om tidleg pragmatisk språkutvikling hos norske

barn. Instrumentet, som på norsk har fått namnet «Språk i bruk», er delt inn i tre hovedområde: 1) Korleis barnet kommuniserer med gester (13 testledd), 2) Barnet sin kommunikasjon med ord (28 testledd) og 3) Korleis barnet brukar lengre setningar (133 testledd). Måten barnet kommuniserer på i ulike sosiale kontekstar vert kartlagt; til dømes korleis barnet ber om hjelp, deler merksemd, stiller spørsmål om personar og objekt, brukar humor, snakkar om språk og ord, formulerer lengre setningar og forteljingar og tilpassar kommunikasjonen til samtalepartnaren sitt perspektiv. Instrument skal fyllast ut av foreldre (eller annan primær omsorgsperson), og utfyllinga tek om lag 20-30 minutt. Nødvendige instruksjonar for utfylling er inkludert i instrumentet, og det vert skåra ved hjelp av ein elektronisk skåringskalkulator. Det vert i tillegg henta inn opplysingar om eventuelle fødselskomplisjoner, utviklingsmessige vanskar og om/i kva grad barnet har anna språkbakgrunn enn norsk. LUI er omsett til ei rekkje språk, og det vil vera nyttig for klinikarar (logopedar og psykologar) som arbeider med små barn. I tillegg til bruk for generell språkkartlegging, kan det vera eit supplement ved utredning av autismespektertilstandar.

Foreldre til 139 barn i alderen 18-47 månader deltok i studien, og både by- og landkommunar i Hordaland og Rogaland var representerte. Prosjektet vart presentert på Child Language Symposium i Sheffield i juli 2019, og ein vitenskapleg artikkel som presenterer resultatane frå studien er akseptert og vil bli publisert i tidsskriftet RASK-International Journal of Language and Communication i desember 2020. Instrumentet «Språk i bruk» vil etter planen vera tilgjengeleg i løpet av våren 2021:

<https://languageuseinventory.com/Research/Translations>

Referanse: O'Neill, D. (2009). LIU Language Use Inventory, Manual. Ontario: Knowledge in Developmental Inc.

Wenche A. Helland
Prosjektleder

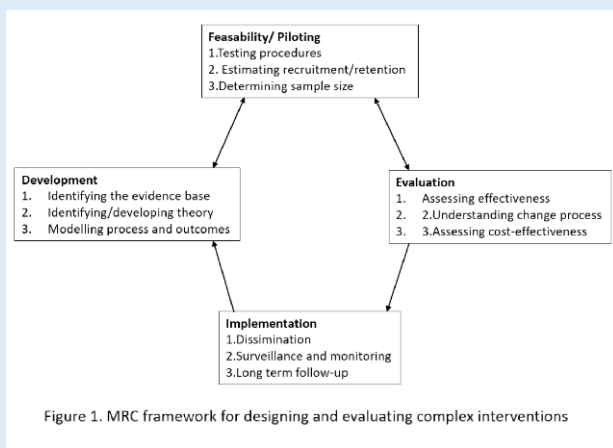
Aktuelle forskningsprosjekt / miljø

Helse Bergen

Klinikk psykisk helsevern barn og unge, Helse Bergen

I forbindelse med å utvikle en forskningsnær klinikk har vi forsøkt å finne frem til en modell for utvikling av innovative prosjekter. De siste årene har Klinikk psykisk helsevern barn og unge, Helse Bergen fått tildelt 4 innovasjonspriser.

I klinikken er vi inspirert av British Medical Research Council (MRC) som har utviklet en modell. Her anbefales å skreddersy «steg for steg» i prosjektutviklingen.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/31633311>

Rammeverket for å designe og evaluere komplekse intervensjoner gir oss muligheter for allerede i en tidlig fase å kunne formidle vitenskapelige resultater av litteraturgjennomgang og testing av en liten pasient populasjon før prosjektet oppskaleres og det settes i gang en RCT-studie. Gjennomførbarhet og justeringer etter en eller flere runder er meget viktig for å sikre oss at vi måler den rette effekten.

En av søylene i forskningsstrategien til PBU er fysisk aktivitet. I forbindelse med Energisenteret ble etablert har klinikken etablert et energi-team som har utviklet ulike programmer for fysisk aktivitet for barn og unge med psykisk lidelser.

I 2020 har Arne Kodal, PhD og psykologspesialist tatt på seg oppgaven som leder av forskningen for videreutvikling og evaluering et av programmene. Trygg - Aktiv- Glad henvender seg til barn og unge med angst- og depresjonssymptomer. Intervensjonen består av et 10 ukers program med 2 sesjoner ukentlig i energisenteret, hvor målsetningen er å få deltakerne mer trygg, aktiv og glad. Samarbeidspartnere i prosjektet er bl.a. fra NTNU, UIO, HVL men også fra University of Strathclyde i Skotland. Sistnevnte partner har stor erfaring med utviklingen av fysisk aktivitetsprogrammer for barn med kronisk sykdom. Om Corona tillater så planlegger vi 11.-12. februar 2021 et seminar med våre Skotske samarbeidspartnere om bruk av MRC modellen i kliniske studier.

Interesserte kan melde seg til:
Irene Bircow Elgen
Haukeland universitetssjukehus
www.helse-bergen.no

Aktuelle forskningsprosjekt / miljø

Helse Bergen

Internasjonalt samarbeid og brukermedvirkning er viktig i forskning på ECT

Bergen ECT-MRI forskningsprosjekt startet i 2013 med Ketil J Ødegaard som prosjektleder og Leif Olteidal som postdoktor med ansvar for studien. Ute Kessler, som allerede hadde doktorgrad om ECT, hadde ansvar for den kliniske behandlingen. 40 pasienter og kontroller ble rekruttert over en 4-års periode og undersøkt før, under og etter elektrokonvulsiv terapi (ECT)/elektrosjokkbehandling. Studien omfattet avanserte MR-undersøkelser, responsevaluering, nevropsykologiske tester og blodprøver. Målet var å finne ut mer om hvordan ECT virker, hvorfor det er en god behandling ved alvorlig depressiv episode og hva bivirkningene kan skyldes. Gruppen har vokst og knyttet til seg flere forskerlinjestudenter, masterstudenter og PhD-studenter. Vi har også etablert et brukerpanel som bidrar til fagutvikling ved seksjon for ECT og som hjelper i planlegging av nye studier. Både brukermedvirkning og det internasjonale samarbeidet ble omtalt i [Nasjonal rapport fra spesialisthelsetjenesten 2019](#).

Deltagere i Bergen ECT-MRI forskning. Fra venstre: Hauke Bartsch, Njål Brekke, Leila Frid, Ketil J Ødegaard, Ute Kessler, Ole Johan Evjenth Sørhaug, Ingunn Samnøy, Leif Olteidal og Vera J Erchinger.

I 2015 tok Leif initiativ til hva som senere ble verdens største forskningssamarbeid på feltet. Gjennom The Global ECT-MRI Research Collaboration (GEMRIC) samarbeider i dag over 20 internasjonale grupper. Samarbeidet har utvilsomt vært en suksess: Ved å analysere data samlet fra flere hundre deltagere får vi både mer detaljert og sikrere kunnskap om ECT og hjernen. Det er større risiko for tilfeldige funn i små studier - som også i stor grad har vist varierende resultat.

Ved hjelp av avanserte MR- undersøkelser leter vi etter strukturer i hjernen som kan forklare både effekt og bivirkninger av behandlingen. Så langt er det publisert 11 forskningsartikler fra funn i vår lokale ECT-MRI studie og gjennom GEMRIC.

Deltagere på den andre internasjonale GEMRIC workshop i Bergen i 2018.

Samlet sett har vi nå fått mer håndfast kunnskap om ECT og effekter på hjernen - men arbeidet går videre og mange nye analyser er på vei. I motsetning til tidligere antakelser har vi vist at volumendringer i hippocampus forklares av antall behandlinger og elektrodeplassing, men vi finner ingen sammenheng med utfall av behandling. Vi har også funnet at volumendringene i hjernen ikke er begrenset til hippocampus, amygdala eller temporallappene, men forekommer i store deler av hjernens grå substans. Et tredje funn er at det elektriske feltet synes å forklare volumendringen, og er trolig viktigere enn det epileptiske anfall.

- Klinikere og forskere fra flere enn 20 institusjoner over hele verden er med i GEMRIC. Formålet med forskningen er å forstå mer av effekt og bivirkninger ved ECT.
- Leif Olteidal ved Radiologisk avdeling, Haukeland universitetssjukehus, leder GEMRIC-studien som blir gjennomført i samarbeid med Psykiatrisk klinikk, Mohn Medical Imaging and Visualization Centre, og Klinisk Institutt 1 ved Universitetet i Bergen.

Utvalgte publikasjoner:

- Erchinger VJ†, Miller J†, Jones T, Kessler U, Bustillo J, Haavik J, Petrillo J, Ziomek G, Hammar Å, Oedegaard KJ, Calhoun VD, McClintock SM, Erslund L, Olteidal L†, Abbott CC† (2020) Brain and Behavior
- Ousdal OT, Gjestad R and Olteidal L (2020). Reply to: Clinical Relevance of Brain Changes After Electroconvulsive Therapy: Is There Really No Link at All? Biol Psychiatry.
- Argyelan M, Olteidal L, Deng ZD, Wade B [GEMRIC] & Abbott CC (2019). Electrical field cause volumetric changes in the human brain. eLife. 8:e49115
- Aarsland TI, Leskauskaite I, Midttun Ø, Ulvik A, Ueland PM, Olteidal L, Erchinger VJ, Oedegaard KJ, Haavik J, Kessler U. (2019). The effect of electroconvulsive therapy (ECT) on serum tryptophan metabolites. Brain Stimulation 12: 1135-1142.
- Ousdal OT, [GEMRIC] and Olteidal L. (2019). Brain changes induced by electroconvulsive therapy are broadly distributed.

Biological Psychiatry

- Olteidal L, [GEMRIC] and Dale A. M. (2018) Volume of the Human Hippocampus and Clinical Response Following Electroconvulsive Therapy. Biological Psychiatry

Omtale i media:

- "Forskning og innovasjon til pasientens beste." Nasjonal rapport fra spesialisthelsetjenesten 2019
- "Ny elektrosjokk forskning forkaster tidligere teori", Dagens medisin 02.10.2019
- "Elektrosjokk øker volumet i store deler av hjernen", forskning.no 05.10.2019
- "Bruker MR på jakt etter elektrosjokk svar", Dagens medisin 29.10.2018

Lenker: <https://mmiv.no/ect/> - <https://mmiv.no/gemric/>

Kilder: Innholdet er dels basert på/hentet fra Nasjonal rapport fra spesialisthelsetjenesten 2019.

Aktuelle forskningsprosjekt / miljø

Helse Stavanger

Banebrytende nettbasert forskningsstudie: PROTECT Norge utforsker rollen til gener, livsstil og helse i den aldrende hjernen

Av Jon Arild Aakre og Ane Haugland. Foto: Marius Harlem

SESAM - Regionalt kompetansesenter for eldre-medisin og samhandling ved Stavanger universitetssjukehus - starter en omfattende forskningsstudie som skal finne ut av hvordan hjernen vår utvikler seg etter hvert som vi blir eldre - hvor studiedeltakerne bidrar hjemmefra.

Fra Storbritannia til Norge

Forskningsprosjektet heter PROTECT Norge og baserer seg på en nettbasert forskningsplattform kalt PROTECT, utviklet av King's College London og University of Exeter i Storbritannia, der det allerede er nærmere 30 000 deltakere. PROTECT Norge ledes av SESAM i Stavanger. Det er også ventet at PROTECT startes opp i USA og Hong Kong. PROTECT Norge har som mål å rekruttere 2500 personer, som 50 år og eldre, er bosatt i Norge og ikke har en demensdiagnose. I tillegg må deltakerne ha tilgang til en PC eller et nettbrett med internett.

- Hjernen holder fremdeles mange hemmeligheter for oss. Ingen vet sikkert hvorfor noen får en demensdiagnose og andre ikke. Men det vi vet er at opptil 100 000 personer lever med demens i Norge i dag. Dette tallet dobles fram mot 2050. Derfor trenger vi mer kunnskap om hjernen, sier Professor Ingelin Testad, senterleder ved SESAM og prosjektleder i PROTECT Norge.

Kunnskap som kan bedre forebygging og behandling av demens

All datainnsamling i PROTECT Norge vil foregå via studienettsiden (www.protect-norge.no), der deltakerne registrerer seg, samtykker til deltakelse og videre logger seg inn i med brukernavn og passord. Deltakerne blir fulgt opp over fem år og blir bedt om ta årlige tester som kartlegger hjernens utvikling over tid. Disse dataene kobles sammen med blant annet demografi, livsstil, fysisk og mental helsehistorikk og medisinbruk.

Ved å ta del i PROTECT Norge vil deltakerne også få mulighet til å delta i mindre delstudier, hvor en for eksempel skal løse oppgaver eller logge aktivitetsnivå. En av delstudiene vil også se logge aktivitetsnivå. En av delstudiene vil også se nærmere på koblingen mellom søvn og kognitiv svikt. En annen ser på mulige virkninger på den mentale helsen og isolasjon under Covid-19-pandemien.

- Å være med i studien er viktig for samfunnet og fellesskapet, fordi det hjelper forskere med å forstå hvilke faktorer som påvirker at hjernefunksjon svekkes forskjellig fra individ til individ. Dette vil på sikt kunne hjelpe forskere å forstå hvorfor noen utvikler demens mens andre ikke, og gjøre dem i stand til å gjøre behandlingen og forebyggingen av demens enda bedre, fortsetter Testad.

Fortsetter neste side

Aktuelle forskningsprosjekt / miljø

Helse Stavanger

Hjernetrim holder hjernen skarp

PROTECT-studien i Storbritannia har allerede gitt viktige resultater. Tidligere forskning har vist en sammenheng mellom hørseltap og reduksjon i hjernefunksjon - noe som øker risikoen for å utvikle demens. Ny data fra Storbritannia tyder på at personer som hører dårlig, kan redusere risikoen ved å bruke hørselshjelpemidler.

- I tillegg har noen deltakere gått gjennom et opplegg med intensiv hjernetrimspilling. Det viser seg at disse personene bedrer både de kognitive og funksjonelle evnene sine, sier Testad.

Ved å ta del PROTECT Norge får deltakerne fri tilgang til disse hjernetrimspillene og kan da holde hjernen i gang og samtidig bidra til viktig hjerneforskning. Du kan lese mer om PROTECT Norge på www.sus.no/sesam

Fakta:

- Forskningsprosjektet PROTECT Norge skal finne ut mer om hvordan hjernen eldes, og dermed bidra til å løse demensgåten.

- Den nettbaserte forskningsplattformen er utviklet av King's College London og University of Exeter i Storbritannia. Der deltar allerede nesten 30 000 deltakere. Det er også ventet at PROTECT startes opp i USA og Hong Kong.

- Personer 50 år og eldre (uten demensdiagnose) kan delta i nettstudien på PC hjemmefra.

- PROTECT Norge ledes av SESAM i Stavanger. Prosjektgruppen i PROTECT Norge består av Ingelin Testad, senterleder ved SESAM og prosjektleder i PROTECT Norge, forskningsleder ved SESAM, Dag Aarsland, forskningskoordinator, Martha Therese Gjestsen og PhD-stipendiat Jon Arild Aakre, Ane Haugland prosjektkoordinator WiseAge, Nina Ailin Mæland, forskningsmedarbeider, Mona Halvorsen, forskningsmedarbeider og Helen Guthormsen Wigestrånd, forskningsmedarbeider.

Fra venstre: Ane Haugland, prosjektkoordinator i WiseAge, Professor Ingelin Testad, senterleder ved SESAM og prosjektleder i PROTECT Norge, Dag Aarsland, forskningsleder ved SESAM, Martha Therese Gjestsen, forskningskoordinator ved SESAM og Jon Arild Aakre, PhD stipendiat.

Aktuelle forskningsprosjekt / miljø

Helse Førde

Kristina Osland Lavik vil gjere behandlarar i stand til å bygge betre relasjonar med pasientar i psykoterapi

Som ein del av doktorgradsprosjektet "The First Five Sessions Study: Alliance formation processes from the perspectives of clients and therapists" jobbast det med å utvikle empiriske behandlingsprinsipp som kan hjelpe terapeutar til å bygge betre relasjonar med pasientane sine.

Kristina Osland Lavik. Foto: David Zadic

Bakgrunn for studien

Den samfunnsøkonomiske kostnaden av lette psykiske lidningar som depresjon er større enn kostnaden av dødelige sjukdommar som kreft og hjarte- og karsjukdommar. Dette gjer det viktig å jobbe for å styrke behandlingstilbodet til menneske med psykiske helseproblem.

Psykoterapi har vist seg å vere ein effektiv behandling for psykiske lidningar i kontrollerte studiar. Likevel viser statistikken frå praksisfeltet at mange droppar ut av behandling og at rundt kvar tredje pasient ikkje oppnår ønska effekt. Like bekymringsfullt er at rundt 5-8 % av pasientar blir dårlegare når dei får psykologisk behandling. Kvifor er det slik? Fleire studiar tyder på at ei av hovudårsakene til fråfall frå behandling er at pasienten ikkje opplever ein god relasjon til behandlaren sin. Det same ser ein også når ein studerer kva som kjenneteiknar terapiar der pasienten stagnerer eller blir verre i behandling. Samstundes ser vi frå fleire tiår med forskning at relasjonen mellom terapeut og pasient i seg sjølv er helande når menneske strevar psykisk.

Samla sett viser altså forskning at den terapeutiske relasjonen fører til betring, motverkar fråfall og reduserer sjansen for forverring i behandlingløpet. Generelt har terapeutar vanskar med å vurdere om pasienten opplever at dei har ein god relasjon, noko som er problematisk når forskinga viser at det er pasientmålt relasjon som er viktig for gode behandling utfall, og ikkje terapeutmålt. Det vil seie at det er pasientens oppleving av kor god relasjon dei har, som er av betydning. Ikkje nok med det, forskning viser også at relasjonen bør vere på plass tidleg i behandlingløpet for å ha ein effekt. Aller helst bør pasienten oppleve ein god relasjon i løpet av dei fem første behandlingstidiane.

Fortsetter neste side

Aktuelle forskningsprosjekt / miljø

Helse Førde

Samstundes skjer det store endringar i psyko-terapifeltet i det offentlege helsevesenet i Noreg. Innføring av pakkeforløp medfører ei standardisering av korleis dei første møta mellom ein pasient og terapeut skal gjennomførast. Vidare ser vi ein overgang frå lengre terapiløp til intensive korttids-terapiar. Korleis dette påverkar den tidlege relasjonsbygginga er uvisst, men det er truleg at kunnskap om korleis bygge gode relasjonar raskt og effektivt blir særleg viktig når stadig meir av behandlinga vert standardisert og intensivert.

Oppsummert ser vi at til tross for at massiv psykoterapiforskning dokumenterer at relasjonen er avgjerande for å lukkast med psykologisk behandling, har vi lite kunnskap om korleis relasjonar byggast i praksis og korleis relasjonsbygginga påverkar av vår moderne kontekst. I dette prosjektet freistar vi å utforske: Kva må til for at ein god relasjon skapast? Kva skadar eller hindrar utviklinga av ein god relasjon? Korleis kan terapeutar intervenere for å reparere relasjonsbrot når desse oppstår?

Metode og framgangsmåte

For å svare på desse forskingsspørsmåla nyttar vi den anerkjente kvalitative forskingsmetoden «Interpersonal Process Recall» (IPR). IPR er eit videostøtta kvalitativt forskingsintervju. I praksis filmar vi behandlingstime tre og fem, og deretter ser vi denne timen saman med pasienten og terapeuten, kvar for seg. Pasient- eller terapeutdeltakaren får utdelt ein fjernkontroll og blir instruert til å stoppe filmen kvar gong det skjer noko i timen som påverkar deira relasjonsbygging positivt eller negativt. For kvart stopp gjer vi eit kvalitativt semi-strukturert djupneintervju, der vi utforkar kva som skjer mellom dei. Saman prøver vi å fange og forstå dei augneblinka som fremjar samarbeid, tillit og nærleik, og som skapar gode terapeutiske relasjonar.

Noverande status og implikasjonar

Datamaterialet i studien er innsamla og består av 22 videofilma terapitimar og 47 djupneintervju med pasientar og terapeutar. Dette datamaterialet gir innsikt i korleis relasjonelle prosessar utartar seg i naturlege behandlingløp. Det gir kunnskap om barrierar og fasilitatorar for ein god relasjon, samt også vanlege hinder ein møter som terapeut og korleis ein jobbar for å overkomme dei. Det doble perspektivet, med data frå både pasientar og terapeutar, samt filmar av terapitimar i allianse-danningsfasa, gjer at ein kan seie noko om kva som fungerer og ikkje fungerer når ein behandlar står overfor ulike situasjonar, dilemma eller utfordringar.

Basert på datamaterialet frå denne studien, utviklar vi sentrale behandlingsprinsipp som kan rettleie behandlarar til å skape gode relasjonar tidleg i behandlingløpet. Dette vil kunne ha stor betydning for praksisfeltet, og ha innverknad på korleis terapeutar jobbar i praksis – uavhengig av deira terapeutiske tilnærming. Det vil også kunne styrke terapeutar i å avdekke relasjonsbrot og korleis ein kan jobbe terapeutisk for å reparere når relasjonen vert skada eller satt på prøve. Ein vil kunne lære korleis ein som terapeut skapar sjølv grunnlaget for effektiv psykologisk behandling - nemleg ein relasjon som er helande, styrkande og som gir rom for effektivt endringsarbeid.

Bakgrunnsartikkel: Lavik, K. O., Frøysa, H., Brattebø, K. F., McLeod, J., & Moltu, C. (2018). The first sessions of psychotherapy: A qualitative meta-analysis of alliance formation processes. *Journal of Psychotherapy Integration*, 28(3), 348.

Søknadsinformasjon / kurs / priser

Vi kjenner ikke til at det arrangeres fysiske kurs, seminarer eller konferanser i vårt område de neste månedene.

Vi kommer tilbake med ny informasjon i neste nummer.

Vaner som forebygger **smitte**

Papirlommetørkle

foran munn og nese beskytter andre når du hoster eller nyser. Kast lommetørkleet etter bruk. Vask så hendene.

Bruk albukroken

når du må hoste eller nyse og ikke har papirlommetørkle tilgjengelig.

Vask hendene

ofte og grundig, spesielt når du har vært ute blant folk.

Hånddesinfeksjon

med alkoholholdige midler er et godt alternativ når håndvask ikke er mulig, for eksempel på reise.

Kontakt

Stavanger universitetssjukehus

Inge Joa
Leder TIPS PsykNettVest
Klinikk psykisk helsevern, Stavanger Universitetssjukehus
1ste Amanuensis, UiS, Det helsefaglige fakultet
Telefon 51 51 50 38, mobil 913 92 373
www.tips-info.com, www.sus.no